

Türkiye’de Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yönetimi*

Management of Intangible Cultural Heritage in Community Development in Türkiye

Esmâ ŞENER**, H. İnci ÖNAL***

Öz

Amaç: Çalışmanın amacı, toplumsal kalkınmada somut olmayan kültürel mirasın (SOKÜM) yönetimi konusunda Türkiye’deki yasal düzenlemelerin ve karar verici yetkililerin farkındalıklarını değerlendirmektir.

Yöntem: Araştırmada nitel veri toplama yöntemi olan doküman analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme ile nicel veri toplama yöntemi olan anket tekniği kullanılmaktadır. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sisteminden anahtar kelimelerle politika belgelerine erişim sağlanmıştır. Analiz aşamasında politika belgeleri MAXQDA 24 yazılımına yüklenmiştir. Politika belgelerinden kodlar oluşturulmuş, sıklık bilgileri belirlenmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler de üç aşamada analiz edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularından alınan yanıtlar MAXQDA 24 ile anket soruları ise SPSS 22 ile analiz edilmiştir. Her iki yazılımdan elde edilen verilerin sıklık ve yüzde bilgileri tablolarla gösterilmiştir.

Bulgular: Çalışmanın bulgularına göre Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde koruma, erişim ve sürdürülebilirlik bağlamında sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik unsurların tümünü içeren üretici kültür politikası bulunmamaktadır. Ancak dijital kültür ekonomisi konusunda çalışmaların planlandığı bulgular arasındadır. Katılımcıların toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi konusunda bilgi ve farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu da araştırma sonucunda elde edilmiştir.

Sonuç: Araştırma sonucunda Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminin dağınık yapıda olduğu belirlenmiştir. Sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişme unsurlarını içeren, koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yol gösterici niteliği olabilecek bir yasal düzenleme ya da politika belgesi bulunmamaktadır. SOKÜM yetkililerinin bilgi ve farkındalık düzeyleri bulunmaktadır. İş birliği çalışmalarıyla etkili yönetim faaliyetleri gerçekleştirilebilir.

Özgünlük: Literatürde toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi konusunda sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışma konusu oldukça önemlidir. Bu araştırmayla Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde kültürel bellek kurumları öncülüğünde eğitim, kültür, sanat, teknoloji ve ekonomi unsurlarının tümünü kapsayan yasal düzenlemenin yer almadığı belirlenmiştir.

* Bu makale Esmâ ŞENER’in 2025 yılında tamamladığı "Toplumsal Kalkınmada Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yönetimi: Bir Model Önerisi" başlıklı doktora tezine dayanmaktadır.

This article is based on the doctoral thesis titled "Management of Intangible Cultural Heritage in Community Development: A Model Proposal," completed by Esmâ ŞENER in 2025.

**Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye. E-posta: esmassener@gmail.com
Hacettepe University, Ankara, Türkiye. E-mail: esmassener@gmail.com

*** Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye. E-posta: onal@hacettepe.edu.tr
Hacettepe University, Ankara, Türkiye. E-mail: onal@hacettepe.edu.tr

Anahtar Sözcükler: Toplumsal kalkınma; somut olmayan kültürel miras; toplumsal kalkınmada somut olmayan kültürel mirasın yönetimi.

Abstract

Purpose: The aim of the study is to evaluate the legal regulations in Türkiye regarding the management of intangible cultural heritage in social development.

Method: In the research, document analysis and semi-structured interviews, which are qualitative data collection methods, and survey techniques, which are quantitative data collection methods, were used. In this context, the Republic of Türkiye (T.R.) Presidential Legislation Information System, T.R. Policy documents were accessed with keywords from the Presidency's Strategy and Budget Directorate and the Türk Standards Institute. In the first stage of the analysis, the social, economic and technological development elements related to the policy documents were identified. In the second stage, the policy documents were uploaded to MAXQDA 24 software for legal analysis. Codes were created from the documents and frequency information was determined. The data obtained from participants was analyzed in three stages. Responses from semi-structured interview questions were analyzed with MAXQDA 24 and survey questions with SPSS 22. Frequency and percentage information obtained from both software programs are presented in tables.

Findings: According to the findings of the study, there is no productive cultural policy in Türkiye that encompasses all social, economic, cultural, and technological elements within the context of protection, access, and sustainability in the management of intangible cultural heritage in social development. However, it was found that efforts toward developing a digital cultural economy are planned. The research also revealed that participants had high levels of knowledge and awareness regarding the management of intangible cultural heritage in social development.

Implications: The findings indicate that the management of intangible cultural heritage in social development in Türkiye is dispersed. There is no legal regulation or policy document that comprehensively incorporates social, cultural, economic, and technological development elements in line with the principles of protection, access, and sustainability. Intangible cultural heritage authorities exhibit different levels of knowledge and awareness. Effective management activities, however, may be realized through cooperation efforts.

Originality: There are a limited number of studies in the literature on the management of intangible cultural heritage in social development. In this context, the subject of this study is highly significant. Through this research, it has been determined that no legal regulation currently exists that covers all elements of education, culture, art, technology, and economy under the leadership of cultural memory institutions in the management of intangible cultural heritage in social development in Türkiye.

Keywords: Community development; intangible cultural heritage; management of intangible cultural heritage in social development.

Giriş

Toplumsal kalkınma; insan mutluluğunu amaçlar. İnsandan başlayarak toplumlara ulaşır. Halkın refah düzeyini artıracak konuları belirleme, yapılacak iş ve işlemleri planlama ve uygulama aşamalarından oluşan bu süreç toplumun kalkınmasını sağlayacak bilgiyi, beceriyi, sosyal değerleri ve siyasi etkileri içermektedir. Geçmişten gelen kültür birikimleriyle hedef kitlenin gereksinimlerini karşılamak üzere yapılan faaliyetler toplumsal kalkınmayı oluşturur. Bireyselden ulusala düzenleyici kurullarla gerçekleştirilen toplumsal kalkınma bilgi veren, becerileri arttıran, geliştiren, sorunları çözümleyen, bilimsel yöntemleri kullanan ve etkileşimlere dönük faaliyetlerle sürdürülen çalışmalar bütünüdür. Toplumsal kalkınma güçlü bir toplumun var olmasında etkili sonuçları beraberinde getirmektedir.

Geray (1968, s. 156) tarafından yapılan değerlendirmeye göre, toplumsal kalkınma yaşamın içindeki ortak sorunlara, ortak çözümler bulmak amacıyla toplumun gerçekleştirdiği iş ve işlemler neticesinde ekonomik, sosyal, teknolojik ve kültürel gelişim unsurlarının tümünü kapsamaktadır. Toplumun maddi ve manevi her alanda gelişimi sağlanabilirse toplumsal refah her alanda artarak sosyal yaşamı geliştirecektir (Durmaz, 2021, s. 253). Kültürel miras unsurlarının yaratıcı endüstrilerle ekonomik bir değere dönüşümüyle toplumsal kalkınma hedefine ulaşacaktır (Kültürel Kalkınma, 2023). Burada, kültür ve kalkınma terimlerinin etkileşim içinde oldukları belirtilebilir. Kültür kalkınmayı, kalkınma da kültürü desteklemektedir (Bandarin ve diğerleri, 2011, s. 19).

Sağlık, tarım, çevre, eğitim gibi yaşamın her alanında yer alan toplumsal kalkınma çalışmaları kültürel mirasın yönetimi konusunu da etkilemektedir. Kültürel mirasla birlikte SOKÜM'ün yönetimi kültürel bellek kurumlarını etkileyerek; uygulamalı eğitim ya da dijital ortama aktarım başta olmak üzere geniş kapsamlı çalışmaları içermektedir. Bu durum toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi konusunda araştırma yapmanın önem kazanmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda; kültürel miras unsurları temelde somut olan ve somut olmayan olarak ikiye ayrılmaktadır. Tarihi mekânları, anıtları ve siteleri içine alarak korunmak üzere varlığını sürdüren unsurlar somut kültürel miras olarak nitelendirilmektedir. SOKÜM ise elle tutulamayan, gözle görünmeyen dil, inanç, masal, dans, sözlü anlatım, geleneksel işçilik gibi unsurları kapsamaktadır (Kültür Bakanlığı, 2009). SOKÜM belirli bir alanda sınırlandırılması mümkün olmayan unsurlar olarak belirtilebilir (Çakmak ve Özel, 2016, s. 748). SOKÜM'ün gelecek nesillere aktarımının ve korunmasının somut mirasa kıyasla daha zor olduğu belirtilebilir. Masallar, şarkılar ya da deneyimler unutulabilir ya da eksik anlatımla hafızalarda değişik biçimlerde yer edinebilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde SOKÜM temsilcileri resmi olarak kimliklendirilip çalışmalarını sürdürmektedir. Böylece SOKÜM'ün korunması ve sürdürülebilirliği sağlanmaktadır.

Kalkınma faaliyetleri kapsamında yaşayan mirasın ekonomik değere dönüşümünde model, metot ya da uygulamaların henüz yeterli düzeyde çalışmayla gündeme gelmediği belirtilebilir (Gülüm, 2022, s. 91). Bu kapsamda kültürel bellek kurumları olarak nitelendirilen kütüphaneler, müzeler ve arşivler toplumsal kalkınmada koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkelerini göz önünde bulundurmaları halinde etkin rol üstlenmektedir. Kültürel bellek kurumları aracılığıyla toplumun; sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişimi sağlanırken kültürel miras unsurlarının sürdürülebilirliği, muhafaza edilmeleri ve erişimleri için gereken olanakların sunulması gibi pek çok sonuca imkân sağlar.

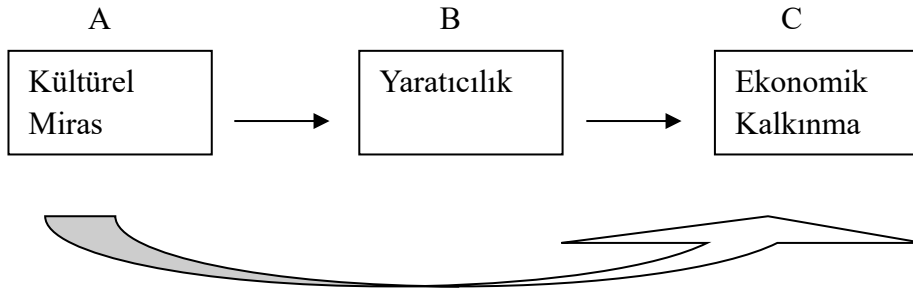
Kültürel mirasın ekonomik değere dönüşümü etkin kültür politikalarıyla hayata geçirilebilir. Korumacı kültür politikaları kapsamında değerlendirilen Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde, kimlik saptama, belgeleme, arşivleme, okul içi ve okul dışı ortamlarda öğretme gibi unsurlarla gelecek nesillere aktarımın hedeflenmekte olduğu belirtilmektedir. Üretici kültür politikalarıyla üretim sürecinde yaratıcılık ön planda tutulup, kültürel alanda istihdam alanının oluşturulması hedeflenir (Alpan, 2021, s. 2413). Üretici kültür politikalarıyla dünya genelinde ihtiyaç duyulan bilgiye erişim sağlanabilir. Bunun için ise;

- Kültürel gelişme işleyişlerinin aktif olarak güncellenmesi,
- Gelişime uyumlu stratejik yönetim sistemlerinin düzenlenmesi,
- Sistematik ve birlikte çalışılabilirlik ilkelerini barındıran iş akışı süreçleri gerekmektedir (Yan ve Lv, 2022, s. 8).

Üretici kültür politikalarıyla kültür endüstrisinin ihtiyaçları doğrultusunda yaratıcı emek, teknoloji ve tasarım girdileriyle içerik üretimi ve ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi sağlanabilmektedir (Gülüm, 2022, s. 106). Aşağıda Şekil 1’de kültürel miras ve ekonomik kalkınma ilişkisi belirtilmektedir.

Şekil 1.

Kültürel miras ve ekonomik kalkınma ilişkisi (Cerisola, 2019, s. 28)

Şekil 1 incelendiğinde kültürel mirasın (A), yaratıcılık (B) temelli uygulamalarla ekonomik kalkınmayı (C) sağlayacağı görülmektedir. Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinde ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi; eğitim, kültür, bilim gibi disiplinler arası çalışmalarla mümkün olabilir. Yaratıcılık merkezinde eğitimle; kişilerin ekonomik ve kültürel gelişimini hedefleyen çalışmaların yapılması gerekmektedir (Taş ve Erdinç, 2023).

SOKÜM’ün kuşaklar arasında uygulamalı öğreniminin sağlanmasıyla eğitimin sürdürülebilirliğine; toplumun kimliğini ve değerlerini koruduğu için kültürün sürdürülebilirliğine; kültürel etkinlikler ve festivaller aracılığıyla çekiciliğini artırmasıyla turizmin sürdürülebilirliğine; SOKÜM’ün üretimiyle ekonomik gelirin sürdürülebilirliğine; sanatkarların, zanaatkarların ve öğretmenlerin sonucunda da eğitimi alan kişilerin istihdamıyla iş alanlarının sürdürülebilirliğine katkı sağlar.

Araştırmanın üç amacı vardır: (1) Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimini sağlayan yasal düzenlemeleri ortaya çıkartmak; (2) Konuyla ilgili yasal düzenlemelerin; sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişme unsurlarıyla ilişkisini ortaya çıkarmak; (3) Karar vericilerin ve SOKÜM temsilcilerinin toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde bilgi ve farkındalık düzeylerini tespit etmektir.

Belirtilen amaçlar doğrultusunda doküman analizi yöntemi kullanılarak konuyla ilgili yasal belgelerin toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi gerçekleştirilmiştir. Kişilerden bilgi sağlamada anket ve yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Toplumsal kalkınmada SOKÜM yönetimini sağlayan karar verici kurum yetkililerinden kurumların mevcut çalışmaları ve beklentileri hakkında bilgiler alınmıştır. Bu kapsamda SOKÜM uygulayıcı temsilcilerinden görevlerin içeriği, çalışma alanları, koruma, erişim, sürdürülebilirlik ve mevcut durum hakkındaki düşünceler saptanmıştır. Türkiye’de ilk kez yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular temelde SOKÜM unsurlarının toplumsal kalkınmada nasıl kullanılacağını gösterecektir. Bu konuda kütüphane, arşiv ve müzeler gibi kültürel bellek kurumlarının SOKÜM’ün belgelenmesi, arşivlenmesi ve muhafaza edilmesi görevlerine ek olarak kurumları ve toplumları bu unsur ve hizmetler hakkında nasıl bilinçlendirileceği ortaya çıkarılacaktır.

SOKÜM Üzerinde Yürütülen Çalışmalar

UNESCO tarafından 1989 yılında Folklorun ve Geleneksel Kültürün Korunması tavsiye kararıyla SOKÜM’ün somut mirasla birlikte korunması gerekliliğinden ilk defa bahsedilmiştir. Kararda “... kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma olduğu kadar, bu kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması dâhildir” sözleri yer almaktadır. Bu kapsamda sadece muhafaza değil aynı zamanda aktarım ve oluşum süreçlerini içeren teorik bilginin de korunmasından söz edilmektedir (Oğuz, 2013, s. 11).

SOKÜM Sözleşmesinin 13. Maddesinde SOKÜM’ün korunmasında “SOKÜM’ün işlevinin değer kazanması yönünde politikalar benimsemek, koruma konusunda yetkili kurum/kuruluşlar belirlemek ya da kurmak, SOKÜM’ün etkili bir biçimde korunması için bilimsel, teknik ve sanatsal incelemeleri ve araştırmaya ilişkin yöntem bilimini özendirme, SOKÜM’e ulaşılmasını güvence altına almak, dokümantasyon merkezleri kurmak” ifadesi yer almaktadır. İlgili işlemler kültürel bellek kurumları bünyesinde gerçekleşebilir. 14. Maddede ise toplumun eğitimini sağlayacak etkinliklerden bahsedilmektedir. SOKÜM’ün kültürel bellek kurumlarında halkın aktif katılımıyla eğitim, kültür ve sanat konularında etkin olacağı belirtilmiştir (UNESCO, 2003).

2003 Sözleşmesiyle SOKÜM’de belirlenen etik ilkeler şunlardır:

- Her toplum kendi kültürüne ait SOKÜM’ü koruma ve uygulama süreçlerinden sorumludur.
- Etkileşimde karşılıklı saygı hüküm sürmelidir.
- Birey veya gruplar SOKÜM’ün maddi ve manevi faydalarından istifade etmelidir.
- Özgünlük, SOKÜM’ün muhafazasında engel olmamalıdır.
- SOKÜM’ün koruma ve uygulama süreçlerinde gençlerin katılımı sağlanmalıdır.

Toplumsal Kalkınmada SOKÜM’ün Yönetimi

SOKÜM’ün yönetimi süreçleri; envanter hazırlama, bilgi merkezleri destekli eğitim, tanıtım, katılım ve dijitalleştirme işlemlerini kapsamaktadır. Kütüphane, müze, arşiv, üniversite, STK ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından SOKÜM taşıyıcısı olarak nitelendiren temsilcilerin işbirlikleriyle yönetim süreçleri toplumsal kalkınmayı destekleyen nitelik kazanabilir. Bu kapsamda ilk olarak envanterler yer almaktadır.

Envanterler SOKÜM’ün tanımlanmasında, korunmasında, halkın erişimine açma sürecinde, ifade ve uygulamaların ortaya çıkartılmasında ve somut planların formüle edilmesinde temel sağlar. UNESCO Sözleşmesinin 11. Maddesinin taraf devletlere birtakım görev ve sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumluluklar; kendi SOKÜM’ünün korunmasını sağlamak, SOKÜM’ü tanımlamak ve bu tanımlanmaya topluluk, grup ve ilgili STK’ları dahil olmasını sağlamak şeklinde belirtilebilir. Taraf devletler farklı yaklaşımlarla birden fazla SOKÜM envanteri hazırlayabilir (UNESCO, 2023). Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından SOKÜM Sözleşmesi gereğince Yaşayan İnsan Hazine ve SOKÜM Ulusal envanteri hazırlanmıştır (Araştırma ve Eğitim, 2023). İl envanterleri temelinde SOKÜM envanterleri oluşturulmaktadır. Bu kapsamda her ilde bulunan İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerince envanter çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Envanter çalışmaları; kurum, araştırma merkezi, STK üyeleri ve SOKÜM temsilcilerinin yer aldığı kurul öncülüğünde değerlendirme işlemlerinin tamamlanmasıyla envanter sistemine kayıt edilmesiyle tamamlanmaktadır.

Kültürel bellek kurumları adına müzeler tarafından SOKÜM’ün korunması konusunda ilk çalışma; 2007 yılında Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) tarafından SOKÜM’ün müze tanımına eklenmesiyle gerçekleşmiştir. ICOM müzeleri; somut olan ve somut olmayan mirası koruyan, araştıran, sergileyen, kar amacı gütmeyen eğitim, kültür ve çalışma merkezi olarak tanımlamıştır (ICOM, 2007). Bu tanımla birlikte SOKÜM’ün müzeler için somut miras kadar önem kazandığı, müzelerin daha kapsamlı hizmetle toplumsal katılıma olanak sunabileceği belirtilebilir (Baki Nalcıoğlu, 2018, s. 133). Kütüphaneler adına ise toplama, düzenleme, kayıt altına alma gibi görev ve sorumluluklarının yanı sıra bu süreçlerin sürdürülebilirliği ve halkın aktif katılımının sağlanması konuları ön plana çıkmaktadır (Bonn ve diğerleri, 2017, s. 30).

Kültürel bellek kurumlarında SOKÜM’ün korunmasının yanı sıra eğitiminin gerçekleşmesi de mümkündür. SOKÜM’ün eğitimi; eğitim sistemi, tanıtım ve SOKÜM taşıyıcıları aracılığıyla gerçekleştirilebilir (Yulfo, 2022, s. 320). Müzelerin eğitim merkezleriyle iş birliği çalışmalarıyla öğrenme merkezleri oldukları ve kütüphanelerin yaşam boyu öğrenme faaliyetlerini destekleyen, bilgi edinimine olanak sağlayan kurumlar olmalarından hareketle bir takım görev ve sorumlulukları üstlenmeleri gereklidir (UNESCO, 2015; Abu ve diğerleri, 2011, s. 64). Herkese erişim imkânı sunan, halkın aktif katılımını destekleyen, ekonomik hareketliliğe teşvik eden sistemlerin geliştirilmesi bellek merkezlerinin sorumluluklarındandır (Scott, 2011, s. 191). SOKÜM’ün bellek kurumlarında eğitimiyle; vatandaşlık eğitimi, teknik ve mesleki yetkinliğin kazandırılması mümkündür. Kültürel bellek kurumlarına ek olarak yükseköğretim kurumları da araştırma merkezleriyle SOKÜM’ü koruma, tanıtma ve eğitim faaliyetlerini sağlama gibi iş ve işlemlerini yürütmektedir (Şener ve Önal, 2024, s. 820).

Teknoloji destekli uygulamalar da SOKÜM'ün yönetsel faaliyetleri arasında yer almaktadır. SOKÜM unsurlarının dijitalleştirilmesiyle gelecek nesillere aktarımı ve erişilebilirliği sağlanmış olacaktır (Paszowska ve diğerleri, 2022, s. 2). Bilgi merkezlerinin SOKÜM unsurlarını dijitalleştirmede; kültürün sürdürülebilirliğini sağlama, dijital koruma, dijital erişim ve kullanımının sağlanmasına olanak sunma gibi görevlerini yerine getirmeleri gerekir (Hariri, 2021, s. 152). Yukarıda açıklanan yönetsel faaliyetler üretici kültür politikaları kapsamında etkin gerçekleşebilir. Üretim süreçlerinde yaratıcılığı temel alan üretici kültür politikaları; endüstriyelleşme sonucu ortaya çıkan iş açıklarını kapatmak üzere uygulanmaktadır (Alpan, 2021, s. 2413). Üretici kültür politikaları; bölgesel pazar gücünü artırma, yaratıcı kültür turizmini destekleme, ekonominin bölgesel olmaktan çıkmasına fırsat tanıma gibi amaçları taşımaktadır (Mommass, 2004, s. 517-518). Bu bağlamda aşağıda toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi konusunda literatürde yer alan örneklere yer verilmektedir.

Literatür Değerlendirilmesi ve Uygulamalar

Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (IFLA) Indigenous Matters Section (Yerli Halklarla İlgili Konular) dünyada herkesin etkili kültür hizmetleri edinimini amaçlamakta, toplumun kültür ve geleneklerini kütüphane ve bilgi hizmetleriyle koruyarak geleceğe taşımayı hedeflemektedir. Bu kapsamda Indigenous Matters Section kültürü korumaya olanak sağlayan kütüphane hizmetlerini geliştirebilecek bir rehber hazırlamaktadır (IFLA Indigenous Matters Section, 2022).

Halk kütüphanelerinde SOKÜM'ün tanıtımı ve dijital erişim fırsatlarıyla herkes için erişilebilir olması mümkündür (Seifi ve Soltanabadi, 2020, s. 366). Dijital erişime bir örnek olarak; Tujia Brokar olarak nitelendirilen Çin el sanatının dijital teknolojiler aracılığıyla muhafaza ve erişim imkânı sağlanması verilebilir (Zhao ve diğerleri, 2018).

SOKÜM'ün yönetimi konusunda; Vietnam'da etnoloji müzesinde gençlere istihdam fırsatı sunan bir proje çalışmasıyla geleneksel el sanatları uygulamalı olarak öğretilmiştir. Proje; Vietnam'da usta öğreticilerinin katılımıyla tamamlanmıştır. Üretilen sanat unsurları müzede sergilenmiştir. Projeye; gençlerin geleneksel el sanatlarıyla istihdam edilmeleri olanak bulmuştur (Vietnam Periyodik Rapor, 2023). SOKÜM'ün korunmasıyla istihdam olanağı sağlayan başka bir projede ise; gençlere hem SOKÜM'ün koruma süreçlerinde hem de uygulama, ustalık programları, teknoloji destekli koruma alanlarında iş imkânlarının yolları aranmıştır (Celi ve Moore, 2015). Başka bir araştırma da ise SOKÜM'ün yeni öğretim teknikleriyle ekonomik gelişmeye olanak sunabileceği belirtilmektedir (Petronela, 2016, s. 731). Sürdürülebilir kalkınmada kütüphanelerin; kullanıcılar için kaynak temini, ulaşılması zor kaynaklara erişim, kullanıcıların SOKÜM unsurlarının yer aldığı bilgi sistemine ilgi duymaları ve önemi konusunda farkındalık sağlamaları şeklinde belirtilmiştir (Kargbo, 2005, s. 202). Yerel kültürü canlandırmayı, kültürel mirası nesiller arası aktarmayı teknolojik destekli uygulamalarla ölçmeyi araştıran bir araştırmada; çalışma sonucunda nesiller arasında kültürel etkileşim artmış, dijital mirasın korunması konusunda olumlu sonuçları beraberinde getirmiştir (Garcia-Mieres, Parra, Paz-Vázquez, Castaño ve Pedrosa, 2025, s. 1184). Çin'de SOKÜM'e genç nesillerin ilgi ve katılımını artırmak amacıyla yapay zeka, sanal gerçeklik, oyunlaştırma

gibi dijital teknolojiler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda genç nesillerin ilgi ve katılımına kültürel sermaye ve motivasyonun önemli ölçüde etkili olduğu belirlenmiştir.

Dijital platformlar aracılığıyla kültürel miras eğitimine teşvik etmek amacıyla stratejiler önerilmektedir (Wang, Wardi ve Ghazali, 2025, s. 332). Çin’in Nanyang bölgesinde geleneksel oymacılık kültürünün araştırıldığı bir başka çalışmada toplumun gelişmesi ve hedef kitlenin bilişsel bilgi düzeyinin artması amaçlanmıştır. Çalışma; Çin’in SOKÜM’ünün korunması, yenilikçiliğin, sürekli gelişimin desteklenmesi ve teşvikin sağlanması açısından önemlidir (Wang ve Suwanthada, 2025, s. 129).

Yukarıda açıklanan örneklerden toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının eğitim, kültür, turizm, ekonomi, istihdam gibi pek çok alanda etkililiğinden söz etmek mümkündür. Kültürel bellek kurumları da SOKÜM unsurlarının yönetimiyle toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmesinde etkili sonuçlar için aracı kurumlar olarak yer alabilirler.

Yöntem

Araştırmanın kapsamını Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sisteminde yer alan SOKÜM’le ilgili yasal düzenlemeler ve Türkiye’de kamuya bağlı olan kütüphaneler, müzeler, arşivler, hayat boyu öğrenme merkezleri ve SOKÜM temsilcileri oluşturmaktadır. Araştırmada yer alan SOKÜM temsilcileri Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcısı olarak nitelendirilmiş kişileri ifade etmektedir. Örneklem seçiminde; kamuya bağlı bellek kurumlarına ve SOKÜM temsilcilerine ulaşılması zor olduğundan yargısal örnekleme yöntemine göre veriler elde edilmiştir. Yargısal örnekleme yönteminde; ana kitleyi temsil edebileceği varsayılan deneyimli kişilerden örneklem oluşturulur (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014, s. 194).

Araştırmada aşağıda yer alan sorulara yanıt aranmaktadır.

- 1.AS1: Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimini sağlayan yasal düzenlemeler nelerdir?
- 2.AS2: Konuyla ilgili yasal düzenlemeler; sosyal gelişim, ekonomi, kültür, teknoloji, yenilik ve dayanışma unsurlarını kapsayan üretici kültür politikası niteliğini taşımakta mıdır?
- 3.AS3: Karar verici yetkililerin ve temsilcilerin toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi için beklentileri nelerdir?
- 4.AS4: Karar verici yetkililerin ve temsilcilerin toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde bilgi ve farkındalıkları ne düzeydedir?

Araştırmanın temel amacı; Türkiye’de SOKÜM’ün tespit, belgelendirme ve değerlendirmesinden sorumlu kamu kurumlarının yasal düzenlemeleri ve karar verici yetkililerin uygulamalarını incelemektir. Araştırmanın alt amaçları;

1. Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yer alan yasal düzenlemeleri belirlemek,
2. Konuyla ilgili yasal düzenlemelerin toplumsal kalkınmada; sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişme unsurlarıyla ilişkisini ortaya çıkarmak,

3. Karar verici yetkililerin ve SOKÜM temsilcilerinin toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde bilgi, farkındalık ve önerini ortaya çıkarmaktır.

Bu doğrultuda araştırmanın temel hipotezi “Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yasal düzenlemeler ve uygulamalar dağınık yapıdadır” şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmada nitel veri toplama yöntemi olarak doküman analizi yöntemi ile yarı yapılandırılmış görüşme ve nicel veri toplama tekniği olarak anket tekniği kullanılmaktadır. Doküman analizi; belgelerin toplanması, incelenmesi ve analizini kapsayan bilimsel bir araştırma yöntemidir (Sak ve diğerleri, 2021, s. 228). Doküman analizi süreci; dokümanın niteliklerini belirleme, toplama, dokümanı doğrulama ve raporlama adımlarından oluşmaktadır (Altheide, 1996, s. 1). Nicel veri toplama tekniği olarak anket; cevap vermesi istenen katılımcının daha önce belirlenmiş bir sıralama ve yapıda oluşturulmuş sorulara yanıt vermesiyle veri elde etme yöntemi olarak tanımlanabilir. Görüşme ise önceden belirlenmiş bir amaç için soru sorma ve yanıt almaya dayalı etkileşimli süreç olarak nitelendirilmektedir (Stewart ve Cash, 2017, s. 7).

Bu bağlamda araştırmada izlenen yöntem şu şekildedir:

- Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sisteminde “SOKÜM”, ”folklor”, “yerel kültür”, “dijital kültür”, “yazma eser”, “geleneksel el sanatları” gibi anahtar sözcüklerle 37 yasal düzenleme belirlenmiştir.
- Yasal düzenlemeler MAXQDA 24 nitel veri analizi yazılımına yüklenmiştir. MAXQDA 24 yazılımı kullanıcı dostu arayüze sahip olması, farklı türde bilgi ve belgenin birlikte çalışılabilirliği, farklı görselleştirme araçlarını sunabilmesi ve nitel veriyi nicel veriye dönüştürebilmesi gibi avantajları göz önünde bulundurularak seçilmiştir.
- MAXQDA 24’de veri analizi için bir veri kümesi oluşturulmuştur.
- Oluşturulan veri kümesinde yer alan belgelerde anahtar kelimelerle kodlar oluşturulmuştur.
- Kodların sıklık bilgisi tablo halinde sunulmuştur.
- İkinci aşamada ise oluşturulan kodlar MAXMaps aracılığıyla haritada gösterilmiştir.
- Harita oluşturulurken toplumsal kalkınma ana kod olarak belirlenmiş; toplumsal kalkınma etmenleri olan sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişme unsurları alt kod olarak nitelendirilmiştir.
- Bir sonraki aşamada ise Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulunun 21 Mayıs 2024 tarihli kararı doğrultusunda araştırma katılımcılarına 29 Temmuz 2024 - 31 Ekim 2024 tarihleri arasında anket ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir.
- SOKÜM temsilcilerine; çalışma alanları, SOKÜM’ün yönetimi süreçlerini ve bilgi merkezlerinin görev ve sorumluluklarına dair görüşlerini içeren 12 (10 yarı yapılandırılmış görüşme, 2 anket); SOKÜM yetkililerine ise kurumsal çalışmalarını ve yönetim süreçlerinde beklentilerini içeren 16 (14 yarı yapılandırılmış, 2 anket)

görüşme ve anket sorusu yöneltilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme ve anket sorularının aynı kişiler tarafından yanıtlanması gerçekleştirilmiştir. Anket sorularının tamamı temsilciler ve yetkililer için aynı sorulardan oluşmaktadır.

- Yarı yapılandırılmış görüşme sorularının analizi de iki aşamada MAXQDA 24 programıyla gerçekleştirilmiştir.
- İlk aşamada yarı yapılandırılmış görüşme sorularının analizi için kodlar oluşturulmuş sıklık bilgileri tablo şeklinde sunulmuştur.
- İkinci aşamada ise yarı yapılandırılmış görüşme soruları ana kodlar ve her birine verilen cevaplar ise alt kodlarla kodlandırılmış ve MAXMaps aracılığıyla görselleştirilerek analiz aşaması sonlandırılmıştır.
- Üçüncü aşamada ise anket sorularının analizinde SPSS 22 programından yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin sıklık ve yüzde bilgileri tablolarla gösterilmiştir.

Bu kapsamda Tablo 1’de araştırmada incelenen yasal düzenlemeler ve yürürlüğe girdiği tarihlere ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1.

Araştırmada incelenen yasal düzenlemeler

Yasal Düzenleme	Yıl
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	1982
Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu	1951
Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzük	1986
Turizm Bakanlığı Turizm Müdürlüklerinin Görev-Yetki-Sorumluluk ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik	1989
Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	2003
Kültür ve Turizm Bakanlığı Yazma Eser Kütüphaneleri Çalışma, Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerden Yararlanma Yönetmeliği	2003
UNESCO SOKÜM’ün Korunması Sözleşmesi	2003
Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği	2004
Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu	2004
Kurumlar Vergisi Kanunu	2006
Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzükte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tüzük	2006
Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği	2007
Yunus Emre Vakfı Kanunu	2007
Kurumlar Vergisi Genel Tebliği	2007
Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği	2008
Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezi Hizmetleri Yönetmeliği	2009
TS 13298	2009
Kütüphanelerde Yazma ve Eski Basma Eserlere İlişkin Çalışma Yönergesi	2010
Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği	2012
Kütüphane Hizmet Esasları	2012

Tablo 1 (devam)

Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu	2012
Sınai Mülkiyet Kanunu	2016
Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik	2019
SOKÜM Taşıyıcılarının Tespit ve Kayıt İşlemlerine İlişkin Yönerge	2023
Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı	2015-2018
Birinci Kalkınma Planı	1963-1967
İkinci Kalkınma Planı	1968-1972
Üçüncü Kalkınma Planı	1973-1977
Dördüncü Kalkınma Planı	1979-1983
Beşinci Kalkınma Planı	1985-1989
Altıncı Kalkınma Planı	1990-1994
Yedinci Kalkınma Planı	1996-2000
Sekizinci Kalkınma Planı	2001-2005
Dokuzuncu Kalkınma Planı	2007-2013
Onuncu Kalkınma Planı	2014-2018
On Birinci Kalkınma Planı	2019-2023
On İkinci Kalkınma Planı	2024-2028

Tablo 2’de araştırmaya dahil edilen politika belgelerinin türlerine göre dağılımları yer almaktadır.

Tablo 2.

Yasal düzenlemelerin türlerine göre dağılımı

Tür	n	%
Anayasa	1	2,7
Esas	1	2,7
Eylem Planı	1	2,7
Kalkınma Planı	12	32,4
Kanun	7	19
Sözleşme	1	2,7
Standart	1	2,7
Tebliğ	1	2,7
Tüzük	2	5,4
Yönerge	2	5,4
Yönetmelik	8	21,6
Toplam	37	100

Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde araştırmaya dahil edilen yasal düzenlemelerin türleri incelendiğinde kalkınma planları (%32,4) kanun (%19) ve yönetmeliklerin (%21,6) çoğunlukla yer aldığı görülmektedir. Aşağıda yasal düzenlemeler, yarı yapılandırılmış görüşme ve anket sonuçlarını içeren bulgular ve yorum kısmı yer almaktadır. Aşağıda Tablo 3’de araştırmaya dahil edilen kurumların dağılımı yer almaktadır.

Tablo 3.

Araştırmaya dahil edilen kurumlar

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
T.C. KTB Döner Sermaye İşletmesi Genel Müdürlüğü
T.C. KTB Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü
T.C. KTB Müzeler Genel Müdürlüğü
T.C. KTB Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
T.C. KTB Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

Araştırmaya dahil edilen kurumlar belirlenirken dikkat edilen hususlar ise şu şekildedir: Öncelikle bellek kurumlarının karar vericilerinin yanı sıra bellek kurumları adına karar vericiler olarak nitelendirilen; Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü ve Müzeler Genel Müdürlüğü dahil edilmiştir. SOKÜM unsurları konusunda etkin çalışmaların gerçekleştiği Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü, geleneksel el sanatları unsurlarının alım ve satım işlemlerinin gerçekleştirildiği Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü ve toplumsal kalkınmada herkesin eğitim alabileceği, yetkinlik sağlayabileceği MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü dahil edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetimi konusundaki politika belgelerini incelememizi sağlayan hareket noktası: Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 63. Maddesinde bulunan “Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması” gereğinden önemle bahsedilmesi olmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Araştırmanın bu bölümünde AS1 ve AS2’ye yanıt arandığı toplumsal kalkınmada SOKÜM yönetiminde etkin olduğu düşünülen politika belgelerine dair bulgular ve yorum yer almaktadır.

Bilgi Merkezleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun 13. Maddesinde SOKÜM’ün araştırılması, toplanması ve düzenlenmesine yer verilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2003). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yazma Eser Kütüphaneleri Çalışma, Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerden Yararlanma Yönetmeliğinde kullanıcıların yazma ve basma eserlerden dijital ortamda yararlanabileceklerinden bahsedilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yazma Eser Kütüphaneleri Çalışma, Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerden Yararlanma Yönetmeliği, 2003). Halk Kütüphaneleri Yönetmeliğinde; SOKÜM’ün derleme işlemleri, sözlü geleneği destekleme ve geleceğe aktarımın sağlanması yer almaktadır (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012).

Kütüphane Hizmet Esaslarında İl Halk Kütüphanelerinde hizmet verdiği ilin kültürel mirasının muhafazası için “Kent Arşivi” oluşturulacağı ifade edilmektedir (Kütüphane Hizmet Esasları, 2012). Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliğinde; Türk kültürüne katkıda bulunmanın müzelerin amaçları arasında yer aldığı ve eğitim kurumları - müze iş birlikleriyle çalışmalarının sürdürülebileceği belirtilmektedir (Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği, 2007). Kamu kurum ve kuruluşlarında üretilen belgelerin düzenleme, koruma, erişime sunma gibi iş ve işlemlerine ait esasların belirtildiği Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelikte dijitalleştirme terimi ve tanımını da yer verilmektedir. Yönetmelikte kağıt ortamında yer alan belgelerin tarayıcı, kamera ya da yenilikçi tekniklerle dijital ortama aktarımı şeklinde tanımlanmaktadır (Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 2019).

UNESCO

UNESCO SOKÜM Sözleşmesinde taraf devletlerin kültürel mirasını korumak amacıyla bilimsel ve teknik gelişmeleri takip etme gereklilikleri üzerinde durulmaktadır. Sözleşme; SOKÜM’ün korunmasıyla birlikte ulusal ve uluslararası görünürlüklerin artırılması amaçlarını taşımaktadır (UNESCO, 2003). UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliğinde komisyonun görevlerinin UNESCO faaliyet alanı kapsamında yer alan eğitim, bilim, kültür alanlarında ulusal faaliyetlere katkı sağlamak olarak belirtilmiştir (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği, 2004).

Halk Kültürü

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezi Hizmetleri Yönetmeliğinde; Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezinin SOKÜM envanterini tespit etme, kayıt altına alma ve değerlendirme işlemlerine yer verilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma, 2009).

Yunus Emre Vakfı Kanunuyla; Türk dilini, Türk kültür ve sanatını tanıtmak ve korumak için eğitim programları düzenlemek ve kurumlar arası iş birlikleriyle faaliyetlerini sürdürmek gibi pek çok çalışma gerçekleştirilmektedir (Yunus Emre Vakfı Kanunu, 2007).

Marka, Patent ve Geleneksel Unsurlar

Turizm Bakanlığı Turizm Müdürlüklerinin Görev-Yetki-Sorumluluk ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliğinde; milli kültür ve çağdaş anlayışla el sanatlarına teşvik edici çalışmaların yürütülmesine dair ilkeler yer almaktadır (Turizm Bakanlığı Turizm Müdürlüklerinin..., 1989). Sınai Mülkiyet Kanunu; marka, patent, coğrafi işaret, geleneksel ürün adlarına ilişkin hakların korunması ve teknolojik, ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanması amacıyla kabul edilmiştir. Kanunda el sanatlarının tescili koşuluyla coğrafi işaret verilmesi ya da muhafazasının gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir (Sınai Mülkiyet Kanunu, 2016). Kurumlar Vergisi Kanununda SOKÜM’de üretim alanlarıyla; araştırma, eğitim, uygulama merkezlerinin faaliyete geçmesi, bakım, onarım çalışmaları gibi faaliyetlerde indirim uygulanacağı ifadeleri yer almaktadır (Kurumlar Vergisi Kanunu, 2006).

Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde SOKÜM’le ülke tanıtımı hedefini gerçekleştirmek üzere görsel, işitsel ve basılı materyalin hazırlanması, yurt içi ve yurt dışında tanıtımı gerekliliği

belirtilmektedir. Tebliğde SOKÜM alanlarında üretim, araştırma, eğitim ve uygulama merkezlerinin kurulmasında her türlü teknik desteğin sağlanacağı da bildirilmektedir (Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 2007).

SOKÜM’ün korunmasını ve sürdürülebilir kültürün içinde yer almasını hedefleyen Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu; Türkiye Cumhuriyetinin kültürel değerlerinin yaşatılması, ülke ekonomisine katkı sağlayan bir unsur olarak değerlendirilmesi gibi ilkeleri kapsamaktadır (Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, 2004). Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliğinin temel ilke ve kuralları arasında kültürel, doğal, toplumsal değerlerin korunması ve geliştirilmesi gerekliliğine yer verilmektedir. SOKÜM’ün yaşatılması konusundaki proje çalışmalarının destekleneceği de yönetmelikte ifade edilmektedir (Kalkınma Ajansları Proje..., 2008).

Fikir ve Sanat Eserleri

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu; fikir ve sanat eseri sahipleri, sanatçı ve yapımcıların hakları, eserlerden yararlanma koşullarında uygulanması öngörülen usul ve esasları belirlemek amacıyla kabul edilmiştir. Kanunda güzel sanat eserleri kapsamında; güzel yazı, tezhip, oyma, kakma gibi usullerle elde edilen eserler ve süsleme sanatı gibi unsurlar yer almaktadır (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 1951). Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzükte; kütüphane, müze gibi kurumlarda bulunan yazma eserlerden kullanıcılar dijital ortamda yararlanabilir (Kamu Kurum ve Kuruluşlarına..., 1986).

Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzükte yapılan değişiklikle ilgili kurumlarda yer alan eserlerden yararlanıp, ortaya çıkan bilimsel sonuçları ilgili kurumlarla paylaşmayan kullanıcıların, yeni başvurularının değerlendirme kapsamında yer almayacağı belirtilmektedir (Kamu Kurum ve Kuruluşlarına..., 2006). Basılı ve elektronik ortamda üretilen fikir ve sanat eserlerinin toplanması, geleceğe aktarımı, korunması ve toplumun yararına sunulması işlemlerini içeren Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu 2012 yılında yürürlüğe girmiştir (Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini..., 2012).

Standart ve Eylem Planı

TS13298 Elektronik Belge ve Arşiv Yönetim Sistemi Standardı SOKÜM unsurlarının dijital ortama aktarımında göz önünde bulundurulması gerekli olduğu düşünülebilecek bir standarttır. Standart, kurumlarda üretilen ve üretilmesi hedeflenen elektronik belgelerin teknik iş ve işlemleriyle güvenlik önlemleri konusunda sınırları içermektedir (TS 13298, 2009). 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı “*Bilgi ve iletişim teknolojileri destekli yenilikçi çözümler*” başlığı altında yer alan 50. Eylem Maddesinde “*Kültürel ve Bilimsel Nitelikte Sayısal Bilgiye Açık Erişimin Sağlanması*” ifadesi yer almaktadır.

Politika kültürel bellek kurumlarında yer alan eserlerin dijitalleştirilmesi işlemlerinin gerçekleşmesi ve vatandaşların mülkiyetinde bulunan eserlerin dijitalleştirilmesine teşvikin sağlanması amaçlarını taşımaktadır. Sayısallaştırma işlemi yapılması hedeflenen eserlerin türüne göre standartların belirlenmesi, merkezi erişime olanak sağlayacak altyapı hizmetinin sağlanması, vatandaşların içeriklere erişim sağlayabilmesi, zenginleştirilmiş içeriklerin oluşturulması ve kullanımı özendirici çalışmaların gerçekleştirilmesi uygulama adımlarını içermektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2015, s. 133-134).

Kalkınma Planları

Birinci Kalkınma Planında (1963-1967) eğitimle ilgili özel konuların yer aldığı bölümde; yükseköğretimde kültür derslerinin denetimi uygulamalarında Milli Eğitim Bakanlığıyla iş birliğinin yapılacağı belirtilmiştir. Küçük sanayi politikası başlığında geleneksel Türk halıcılığı ve geleneksel el sanatlarının geliştirilmesi, dış pazarda yer edinebilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

İkinci Kalkınma Planında (1968-1972) Türk folklorunun bütün alanlarında araştırma faaliyetlerinin yerine getirilmesinin hedeflendiği belirtilmektedir. Bu kapsamda halkevlerinin geleneksel kültür mirasının ve folklorun korunması ve aktarılmasında Türk kültürünün yurtiçi ve yurtdışında tanıtılmasında etkin olacağı belirtilmektedir.

Üçüncü Kalkınma Planında (1973-1977) el sanatlarında eğitim verilmesi, araştırmaların yapılması ve el sanatları ürünlerinin yurt dışında yer bulmalarında çalışmaların yürütülmesi ve istihdam alanı olarak değerlendirilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

Dördüncü Kalkınma Planında (1979-1983) el sanatlarının yurtiçi ve yurtdışı pazarında yer almasına yönelik sergi ve satış merkezlerinin açılmasının süreklilik kazanacağı, el sanatlarının korunması ve yaşatılması amacıyla yurdun bütününe kapsayan konu bazlı envanter çalışmasının gerçekleştirileceği belirtilmektedir. Halk bilimine dair çalışmaların derleme yönteminin yanı sıra tüm toplumun yararlanabileceği bir biçime dönüştürüleceği belirtilmektedir. Anadolu ve Türk Uygarlıklarına ait yazma ve basma tüm belgelerin yer aldığı Ulusal Kültür Arşivinin kurulacağı ve Türk kültürünün uluslararası alanda tanıtılmasına olanak sağlayacak Kültür Politikasının oluşturulacağı planda yer almaktadır.

Beşinci Kalkınma Planında (1985-1989) Türk kültürünün korunması ve yaşatılmasında müzelerde halkın eğitim faaliyetlerinin gerçekleşmesinin amaçlandığı, geleneksel el sanatlarının koruma ve istihdam olanağı sağlama ve yurtdışı pazarında yer edinebilme potansiyellerinin değerlendirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Milli kültürün araştırılması, geliştirilmesi ve tanıtılmasının öneminden bahsedilmiştir.

Altıncı Kalkınma Planında (1990-1994) Yazma ve Nadir Eserler Patoloji ve Restorasyon Merkezinin kurulacağı, bu eserlerin teknolojik imkânlarla muhafazasının sağlanacağı, kültür hizmetleri için nitelikli eğitimlerin verileceğinden belirtilmektedir. Bu bağlamda Türk kültürünün zenginliklerini araştırmak, tanıtmak ve yaşatmanın temel amaçlar arasında yer aldığı planda yer almaktadır.

Yedinci Kalkınma Planında (1996-2000) çağdaş yaklaşımla Milli Kültür faaliyetlerinin demokratik anlayışla gerçekleşeceği belirtilmektedir.

Sekizinci Kalkınma Planında (2001-2005) yok olmakta olan yerel zanaatların korunması, sosyal ve ekonomik değer sağlaması ve yeniden üretimi için projelerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planında (2007-2013) kültür alanında nitelikli insan sayısının artması amacıyla kurumlar arası iş birliğine yer verilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Onuncu Kalkınma Planında (2014-2018) kültürel zenginliğin ve çeşitliliğin geliştirilerek gelecek nesillere aktarımı, milli kültür ve ortak değerler kapsamında dayanışmanın sağlanması temel amaç olarak belirtilmektedir.

On Birinci Kalkınma Planında (2019-2023) kültür endüstrilerine sağlanan eğitim ve araştırma faaliyetlerinin geliştirileceği, Türk Kültürünü tanıtıcı değerlere ve yükseköğretimde kültür yönetimi bölümlerinin açılmasının sağlanacağı gibi hedeflere yer verilmektedir.

On İkinci Kalkınma Planında (2024-2028) Türk kültür ve sanatının zenginlik ve çeşitliliğinin korunup, geliştirilerek gelecek nesillere aktarımının sağlanması temel amaç olarak belirtilmektedir. Bu bağlamda SOKÜM’ün korunup, kayıt altına alınması ve yaşayan insan hazinelerinin toplumla etkileşiminin artırımının sağlanması hedeflenmektedir. Geleneksel Türk sanatlarının öğretiminin kurumsal nitelikte devamlılığının sağlanması, masal, hikaye, ninni gibi sözlü kültür unsurlarının eğitim müfredatında yer verilerek dil ve kültür öğelerinin aktarımının sağlanması amaçlar arasında yer almaktadır. Türk kültürüne ait ürünlerin markalaşma ve pazarlama destek programlarına öncelik verileceği, kültür endüstrilerine desteklerin çeşitlendirileceği ve dijital kültür ekonomisinin yol haritasının oluşturulacağı planda yer almaktadır (Kalkınma Planları, 2023). Aşağıda Tablo 4’de yasal düzenlemelerin sıklık bilgileri yer almaktadır.

Tablo 4.

Yasal düzenlemelere ait sıklık bilgileri

Kod	n	%
Küçük sanayi	192	36,6
El sanatları	63	12,0
Küreselleşme	54	10,3
Nitelikli personel	34	6,5
SOKÜM	26	5,0
Eğitim merkezi	25	4,8
Dijitalleştirme	23	4,4
Yazma ve nadir eserler	20	3,7
Bilimsel çalışmalar	18	3,4
Türk Kültürü	18	3,4
Kültür ekonomisi	12	2,3
Kültürel zenginlik	8	1,5
Kültürün korunması	6	1,1
Ülke tanıtımı	5	1,0
Dokümantasyon merkezi	5	1,0

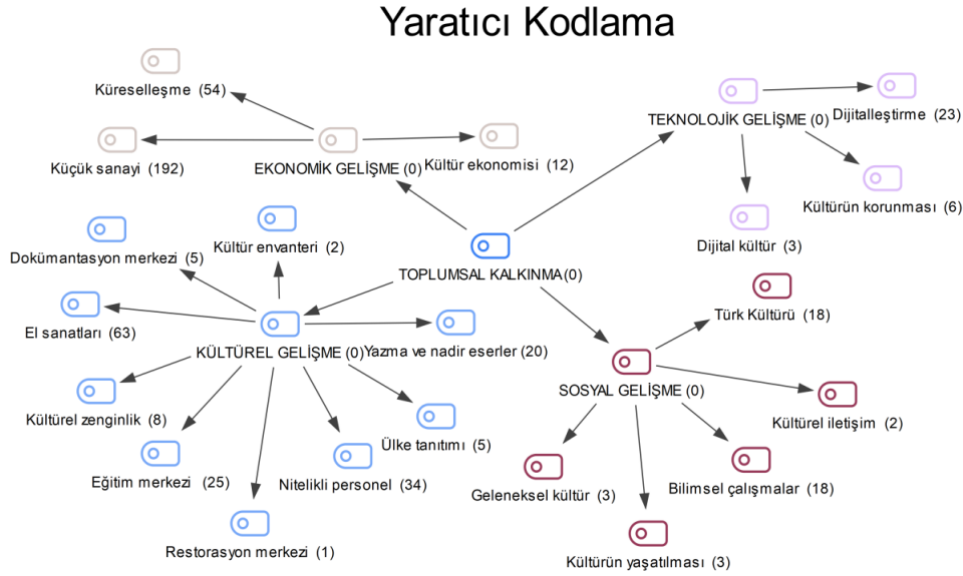
Tablo 4 (Devam)

Geleneksel kültür	3	0,6
Dijital kültür	3	0,6
Kültürün yaşatılması	3	0,6
Kültürel iletişim	2	0,4
Kültür envanteri	2	0,4
Bilgi kaynağı	1	0,2
Restorasyon merkezi	1	0,2
Toplam	524	100,00

Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde yer alan yasal düzenlemelerde yer alan kodların sıklık bilgileri incelendiğinde el emeği ve ustalık gerektiren az sermayeyle kurulan küçük sanayinin (%36,6) politika belgelerinde sıklıkla yer aldığı görülmektedir. El sanatları ifadesini (%12,0), küreselleşme (%10,3) ve nitelikli personel (%6,5) ifadeleri takip etmektedir. Sıklık bilgileri yer alan kodların MAXQDA 24'de oluşturulan yaratıcı kodlamayla gösterimi aşağıda Şekil 2'de yer almaktadır. Kod haritası Tablo 4'de yer alan verilerin daha anlaşılır ve kapsamlı olması amacıyla oluşturulmuştur. Bu kapsamda; toplumsal kalkınma ana teması ekseninde; sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişme alt temaları oluşturulmuştur. Tablo 4'de yer alan kodlar ve sıklık temaları alt temalarla görselleştirilerek Şekil 2 oluşturulmuştur.

Şekil 2.

Toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının yönetimi

Sosyal gelişme toplumun ve bireyin kültür, eğitim, sanat gibi konularda ilerlemesi şeklinde ifade edilebilir. Ekonomik gelişme bir toplumun ve bireyin gelir düzeyinin iyileşmesi, yaşam kalitesinin artması şeklinde belirtilebilir. Teknolojik gelişme bir toplumun eğitim, sağlık, kültür, ekonomi gibi pek çok alanda etkileyen bir süreçtir. Üretim süreçlerinde emek ve kullanılan sermayenin yanında teknolojinin dahil edilmesi şeklinde teknolojik gelişme tanımlanabilir (Demir, 1983, s. 4).

Kod sisteminde Şekil 2’de yer alan veriler olan; sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişme unsurları göz önünde bulundurulduğunda; dokümantasyon merkezlerinin kurulması, yurtiçi ve yurtdışında tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi süreçlerini içeren teknolojik ve sosyal gelişimi destekleyen faaliyetlerin yer aldığı görülmektedir. İlgili yasal düzenlemelerde; ülke tanıtımı çalışmaları, Türk dili ve kültürünün eğitimi, bilgi kaynaklarının üretimi ve yayımı, kültür envanterleriyle kültürel mirasın korunmasının sağlanması gibi sosyal ve kültürel gelişmeyi destekleyen çalışmaların ön plana çıktığı görülmektedir. Aynı zamanda bilgi merkezlerinde dijitalleştirme işlemleriyle teknoloji destekli çalışmaların yürütülmekte olduğu anlaşılmaktadır. Dijitalleştirme konusunda Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planında: *“BİT vasıtasıyla kültürel miras niteliğinde eserlere ve bilimsel bilgiye erişim imkânları artırılacaktır. Kütüphane, arşiv ve müze gibi bilgi merkezlerinde sürdürülen ve planlanan sayısallaştırma çalışmalarında koordinasyon mekanizması ve standardizasyon süreci ortaya konacak, söz konusu bilgi merkezlerinde bulunan kültürel varlıkların ve eserlerin dijitalleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülecek ve bunlara farklı ortamlardan kolay erişimi mümkün kılacak araçlar hayata geçirilecektir.”* Kültürün korunması konusunda Dokuzuncu Kalkınma Planında: *“Kültür alanında nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılanması, ilgili kurumlar arasında gerekli koordinasyonun sağlanması ve tanıtımla ilgili eksikliklerin giderilmesi konuları önemini korumaktadır.”*; kültürel zenginlik konusunda Onuncu Kalkınma Planında: *“Kültür politikalarının toplumun bütünlüğünü ve dayanışmasını pekiştirecek, ortak kimlik tasavvurunu güçlendirecek şekilde tesis edilmesi, güçlü bir toplum olma yolunda önemli bir unsurdur.”* ifadeleri yer almaktadır. Ülke tanıtımı konusunda ise yine Onuncu Kalkınma Planında: *“Ortak tarihi geçmişimiz olan ülkeler başta olmak üzere dünya ülkeleriyle kültürel ilişkilerimiz geliştirilecek, kültür endüstrisinin millî gelir, ihracat ve ülke tanıtımına katkısı artırılacaktır.”* amacı belirtilmektedir.

Kültürün üretimi, istihdam olanakları, milli gelire katkı sağlama gibi çalışmalarla ekonomik gelişmenin de desteklendiği belirtilebilir. Yasal düzenlemelerde kültürel miras unsurları aracılığıyla ülke ekonomisini geliştirecek, yenilikçi, ulusal ve uluslararası görünürlüğe sahip projelerin destekleneceği belirtilmektedir. Bu bağlamda AS2 ile yanıt aranan yasal düzenlemelerin sosyal gelişim, ekonomi, kültür, teknoloji, yenilik ve dayanışma unsurlarını kapsayan üretici kültür politikası niteliğini taşımakta olduğu sonucuna erişildiği belirtilebilir. Etkin yönetim faaliyetleriyle sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması mümkün olabilir.

Araştırmanın ikinci bölümünde AS3 ve AS4’e yanıt aranan Türkiye’de SOKÜM’ün yönetiminde karar vericilerin ve SOKÜM temsilcilerinin görüşlerine yer verilmektedir. Tablo 5’te araştırmaya katılım sağlayan kişi ve kurumlara ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 5.*Katılımcıların dağılımı*

	n	%
Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü	13	32,5
Devlet Arşivleri Başkanlığı	5	12,5
Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü	5	12,5
MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü	4	10
Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı	3	7,5
Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü	2	5,0
Müzeler Genel Müdürlüğü	2	5,0
SOKÜM Temsilcileri	6	15
Toplam	40	100

Araştırmada katılımcılara yöneltilen yarı yapılandırılmış sorulara verilen cevapların analizi için MAXQDA 24 programına veriler yüklenmiştir. Katılımcıların verdikleri cevapların analizinde yer alan kelime, sıklık ve yüzde bilgileri Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6.*Görüşme soruları bulgularının sıklık bilgileri*

Kelime	n	%	Kelime	n	%	Kelime	n	%
Çalışma	76	8,5	Proje	15	1,7	Kayıt	6	0,7
Kültür	60	6,7	Meslek	15	1,7	Teknik	6	0,7
SOKÜM	53	6,0	Koruma	13	1,5	Aktarım	6	0,7
Eğitim	46	5,2	Uygulama	12	1,3	Toplumsal	6	0,7
Bilgi	42	4,7	Kültürel miras	12	1,3	Gelecek	6	0,7
Sanat	39	4,4	Arşiv	12	1,3	Dijitalleştirme	6	0,7
Unsur	37	4,2	Uygulama	12	1,3	İşbirliği	5	0,6
Coğrafi	36	4,0	Yerel	12	1,3	Kitap	5	0,6
Tanıtım	32	3,6	Geleneksel	11	1,2	Türkiye	5	0,6
Onay	29	3,4	Kalkınma	10	1,1	Patent	5	0,6
Kurs	25	2,8	Farkındalık	10	1,1	Bilimsel	4	0,4
Bakanlık	25	2,8	Sosyal	9	1,0	Medya	4	0,4
Miras	24	2,7	Ekonomi	8	0,9	Ulusal	4	0,4
Sergi	23	2,6	Belediye	8	0,9	Halkbilimi	4	0,4
Müze	22	2,5	Olgunlaşma	8	0,9	Muhafaza	4	0,4
Katılım	22	2,5	UNESCO	7	0,8	Atölye	3	0,3
Etkinlik	21	2,4	İcra	7	0,8	Sürdürülebilirlik	2	0,2
Yaşayan	16	1,8						
Toplam							890	100,00

Şekil 3'te yer alan veriler incelendiğinde; toplumsal kalkınma ana temasının; bilgi merkezleri, sürdürülebilirlik, yaratıcılık ve özendirme alt temalarıyla kodlandığı belirlenmektedir. Bilgi merkezleri; SOKÜM'e dair bilgi ve belgelerin toplanması, korunması, erişilebilirliğinin sağlanması gibi işlevleriyle etkin rol oynamaktadır. Araştırma, eğitim ve farkındalık çalışmalarıyla kültürel mirasın görünürlüğünü artırmada etkilidir. Araştırma katılımcıları bu çalışmaların; bilimsel çalışmalar, etkinlikler, eğitimler ve teknolojik destekle olacağını belirtilmişlerdir. Halkın aktif katılımının sağlanacağı bu çalışmalarla SOKÜM'ün yönetimi faaliyetleri için bilgi merkezlerinin görünürlüğü artacaktır. Yaratıcılık; SOKÜM'ün yönetiminde geleneksel uygulamaların çağın koşulları gözetilerek yeniden üretilmesine dayanmaktadır. Yaratıcı endüstrilerle ekonomik değerin üretimine olanak sağlanır. Araştırma katılımcıları; bilgi kaynağı, organizasyonlar, yerel arşivler, eğitim ortamları ve satış ofisleri cevaplarıyla toplumsal katılıma öncelik veren uygulamaların SOKÜM'ün yönetiminde yer alması gerekliliğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda SOKÜM'ün ekonomik değere dönüşümünün yaratıcılık temelinde destekleneceğini ifade etmişlerdir. Özendirme; genç kuşakların SOKÜM'e farkındalığını artırmada uygulanacak politikaları ve uygulamaları kapsamaktadır. Bu kapsamda araştırma katılımcılarından elde edilen sonuçlar incelendiğinde özellikle bilimsel etkinlikler, yayınlar, kurslar gibi eğitsel uygulamaları destekledikleri görülmektedir. Sergiler ve kurslarla da yine SOKÜM'e farkındalık oluşturma çalışmalarının gerçekleşeceği belirtilebilir. Sürdürülebilirlik ise SOKÜM'ün korunmasının yanında nesilden nesile aktarımını ve devamlılığını hedeflemektedir. Araştırma katılımcıları SOKÜM'ün sürdürülebilirliğinin; eğitim faaliyetleri, projeler, teknolojik destek ve istihdam olanaklarının artmasıyla gerçekleşebileceğini belirtmişlerdir. SOKÜM temsilcileri ve yetkililerinin SOKÜM'e farkındalığın ve özendirmenin gerçekleşmesinde; eğitimler, bilimsel etkinlik ve yayınlar ve ekonomik destek sağlama gibi pek çok çalışmayla iş birliği içinde gerçekleştirdikleri sonuçları elde edilmektedir.

Katılımcıların dijital teknolojiler kullanılarak kalkınmanın sağlanmasının mümkün olacağını, bilgi merkezlerinde eğitim, etkinlik ve teknolojik altyapıyla koruma, erişim ve sürdürülebilirlik faaliyetlerinin gerçekleşebileceğine olanak sağlanabileceğini belirttileri anlaşılmaktadır. 6. Temsilci: *“Yüz yüze olması mümkün olmayan, fiziksel olarak ulaştırılması çok zor olan eserlerin araştırılıp kayıt altına alınmasında dijitalleştirme, üç boyutlu yapılandırma toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesine katkı sağlar. Ayrıca tarihi ve kültürel değerleri sanal ortamda daha kolay inceleme imkânı sağladığı gibi çok geniş kitlelere de ulaştırılabilir.”* yanıtıyla dijital teknolojilerin SOKÜM'de kullanılmasını desteklemiştir. Sergi, kurs ve atölye çalışmalarıyla bilgi merkezlerinde eğitici etkinliklerin düzenlenmesi sağlanabilir. Bu konuda araştırmaya katılım sağlayan 21. Yetkili: *“Halk Eğitimi ve Olgunlaşma Enstitüleri aracılığıyla halk katılımı sağlanabilir.”* yanıtını vermiştir. Bilgi merkezlerinde SOKÜM temsilcileri, STK ve eğitim merkezlerinin iş birlikleriyle sosyal ve kültürel kalkınmanın gerçekleşmesi mümkün olacaktır. Araştırmaya katılan 6. SOKÜM Temsilcisi iş birliği konusunda *“Bilgi merkezleri somut olmayan kültür varlıklarının hafızası olup, korunması, yaşatılması ve tanıtımında en önemli kurumlardır. Ancak bu kurumları mevcut imkânlarıyla bırakılmayıp, zamanın akışına göre araştırma, geliştirme yeni bilgi ve belgelerle zenginleştirme sorumluluğu da olmalıdır. Bu da illerde Valilik, Belediye, Kültür Müdürlüğü, Millî Eğitim Müdürlüğü, üniversite ve kentte yaşayan sanatçı, yazar, iş insanları ve duyarlı halkın desteğiyle mümkündür.”* yanıtını vermiştir.

Belgelendirilmiş eğitim faaliyetlerinin istihdam alanlarıyla desteklenmesi ekonomik kalkınmayı sağlayacaktır. Yaratıcılık temelinde SOKÜM’ün yer aldığı uygulamalarla ortaya konan ürünlerin ulusal ve uluslar arası pazarda yer bulmasıyla da ekonomik kalkınma gerçekleşebilecektir. Kültür, ekonomi, eğitim, sosyal gelişim, yaratıcılık gibi çok yönlü uygulamalarla SOKÜM’ün etkin ve kapsamlı yönetim faaliyetleriyle toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesine olacak sağlanacaktır.

Aşağıda karar vericilere ve SOKÜM temsilcilerine SOKÜM’ün bilgi merkezlerinde halk eğitimiyle yönetimine dair yöneltilen 16 maddelik ve SOKÜM’ün bilgi merkezlerinde dijitalleştirilmesine yönelik 10 maddelik ölçüğe verdikleri cevaplara ilişkin bulgular ve yorum tablolarında yer almaktadır. 16 maddelik ölçük 8 maddesi eğitim diğer 8 maddesi yönetim olarak ikiye ayrılmıştır. 10 maddelik ölçük ise ilk 6’sı dijitalleştirme son 4’ü dijitalleştirme süreçleri olmak üzere ikiye ayrılmış tablolarla gösterilmiştir.

Tablo 7.

SOKÜM ve bilgi merkezlerinde eğitim

Katılımcıların kararları	Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Toplumsal kalkınmada bilgi merkezleri (arşivler, kütüphaneler ve müzeler) SOKÜM ürünlerinin yönetiminde etkin olabilecek kurumlardır.	38	95	2	5	0	0	40	100
SOKÜM ürünleri konusundaki eğitimler müzelerde ve kütüphanelerde atölyeler, kurslar ve sergiler aracılığıyla gerçekleşebilir.	40	100	0	0	0	0	40	100
SOKÜM ürünlerini belgeleme, araştırma, koruma ve eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarmada bilgi merkezler rol alabilir	39	97,5	0	0	1	2,5	40	100
SOKÜM ürünlerinin meslek edinimi; bilgi merkezleri ve halk eğitimi merkezlerinin iş birliği çalışmalarıyla mümkündür	38	95	2	5	0	0	40	100
SOKÜM ürünleri konusunda bilimsel, teknik ve sanatsal araştırmalara özendirilmede bilgi merkezleri etkin kurumlar arasında yer almalıdır.	36	90	4	10	0	0	40	100
SOKÜM’e duyarlılığı artırmada ve bilgilendirmede okul dışı ortamlar olarak bilgi merkezleri yer almalıdır.	36	90	4	10	0	0	40	100
SOKÜM ürünlerinin meslek edinimine katkı sağlamasında bilgi merkezleri de rol alabilir.	35	87,5	3	7,5	2	5	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünleri etkin kullanılabilir	34	85	5	12,5	1	2,5	40	100

Tablo 7’de yer alan veriler incelendiğinde karar vericilerden ve SOKÜM temsilcilerinden oluşan katılımcıların; toplumsal kalkınmada bilgi merkezlerinin SOKÜM’ün yönetiminde

(%95), kuşaktan kuşaktan kuşağa aktarımında (%97,5), bilimsel, sanatsal ve teknik araştırmalara özendirilmede (%90), duyarlılığı artırmada (%90) ve mesleki eğitimde (%87,5) etkin olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Bu bağlamda bilgi merkezlerinde SOKÜM'ün kurumlararası iş birlikleri ve eğitim planlarıyla rol alabileceği belirtilebilir.

Tablo 8.

Toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün bilgi merkezlerinde yönetimi

Katılımcıların kararları	Katılıyor		Kararsız		Katılmıyor		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Toplumsal kalkınmada SOKÜM eğitiminde hükümet, sanayi, okul, araştırma ve bilgi merkezlerinin ortak çalışmaları ile etkin sonuçlara ulaşılabilir.	39	97,5	1	2,5	0	0	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin ekonomiye katkı sağlaması için tanımlama, dönüştürme, uygun hizmet oluşturma ve paydaşlarla etkileşim gibi bir dizi iş ve işlemin gerçekleşmesi gerekir.	38	95	2	5	0	0	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin eğitimi örgün ve yaygın eğitim, tanıtım, geliştirme ve SOKÜM uygulayıcıları aracılığıyla gerçekleştirilebilir.	36	90	3	7,5	1	2,5	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin eğitimi ile teknik ve mesleki eğitimin sağlanması ve sonucunda yeni istihdam olanakları oluşur	35	87,5	5	12,5	0	0	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetimi ile sürdürülebilir kalkınma hedefleri de gerçekleşmiş olacaktır	35	87,5	4	10	1	2,5	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminin ekonomiye katkısı olur.	34	85	6	15	0	0	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin ekonomiye etkisi halkın aktif katılımı, sosyal uyum, ürünleri dönüştürme ve kullanıcıya erişim gibi işlemleri beraberinde getirir.	31	77,5	9	22,5	0	0	40	100

Tablo 8'de yer alan veriler incelendiğinde karar vericilerden ve SOKÜM temsilcilerinden oluşan katılımcıların toplumsal kalkınmada SOKÜM yönetiminde; eğitim süreçlerinin etkin sağlanmasıyla yeni istihdam olanaklarının sağlanacağını (%87,5), eğitim süreçlerinin bilgi merkezlerinin de dahil olduğu kurumlararası iş birlikleriyle etkin gerçekleşeceğini (%97,5), ilgili unsurların etkin yönetiminin ekonomiye katkısı olacağını (%85) ve sonuç olarak da sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesine olanak sağlayacağını (%87,5) düşündükleri belirlenmiştir.

Tablo 9.
SOKÜM’ün dijitalleştirilmesi

Katılımcıların kararları	Katılıyor		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin bilgi merkezleri tarafından dijitalleştirilmesi, bilgi merkezlerinin görevleri arasında yer almaktadır.	23	57,5	13	32,5	4	10	40	100
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi ile başka kültürlere ait bilgi ediniminin sağlanması gerçekleşir.	39	97,5	0	0	1	2,5	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin korunmasında ve daha geniş kitlelere erişime sunulması için dijitalleştirilmesi gerekmektedir.	37	92,5	2	5	1	2,5	40	100
SOKÜM ürünlerine yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde farkındalığın sağlanmasında dijitalleştirilmeye gereksinim duyulur.	37	92,5	2	5	1	2,5	40	100
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi kültürün sürdürülebilirliğini, özgünlüğünü korumayı ve hızlı erişimini sağlar.	34	85	4	10	2	5	40	100
Bilgi merkezlerinde yer alan çevrimiçi platformlara halkın aktif katılımının sağlanması ile SOKÜM ürünlerinin yönetimi etkin şekilde sağlanabilir.	33	82,5	5	12,5	2	5	40	100
SOKÜM ürünlerinin dijitalleştirilmesi ekonomik kalkınmayı destekler.	27	67,5	12	30	1	2,5	40	100

Tablo 9’da katılımcılar SOKÜM’ün dijitalleştirilmesinin koruma ve erişim süreçlerinde gerekli olduğunu (%92,5), ulusal ve uluslar arası düzeyde farkındalığın oluşturulmasını (%92,5) ve kültürün sürdürülebilirliğini (%85) sağladığını belirttikleri görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların bilgi merkezlerinde yer alan çevrimiçi platformlarda halkın katılımıyla yönetim süreçlerinin etkin gerçekleşebileceğini düşündükleri (%82,5) belirlenmiştir. Ancak bilgi merkezlerinin görevlerinin arasında dijitalleştirilmenin yer alması gerekliliği durumununun araştırıldığı ölçek maddesinden elde edilen sonuç (%57,5) yetkililerin bilgi merkezlerinin görev ve sorumlulukları konusunda bilinç ve farkındalık düzeyleri konusunda eğitimlerin düzenlenmesi gerekliliği fikrini düşündürmektedir. Bu bağlamda SOKÜM’ün dijitalleştirilmesinin etkin ve kapsamlı gerçekleşmesi durumunda kültürel mirasın özgünlüğünü korumayı, hızlı erişimi ve uluslararası görünürlüğü sağlayabileceği belirtilebilir. Etkin yönetim süreçlerinin ekonomik kalkınmayı sağlayacağı ifade edilebilir.

Tablo 10.
SOKÜM'ün dijitalleştirme süreçleri

Katılımcıların kararları	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Toplumsal kalkınmada dijitalleştirilen SOKÜM ürünlerinin koruma aşamasında da sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.	38	95	2	5	0	0	40	100
Dijitalleştirilen SOKÜM ürünlerinin koruma sürecinde; seçim, depolama, muhafaza etme ve erişime sunma gibi aşamaların gerçekleşmesi gerekir.	37	92,5	3	7,5	0	0	40	100
SOKÜM ürünlerini dijitalleştirmede hareket yakalama, üç boyutlu (3B) yeniden yapılandırma, canlandırma gibi teknolojik gelişmelerden de yararlanılabilir.	35	87,5	5	12,5	0	0	40	100
Toplumsal kalkınmada SOKÜM ürünlerinin yönetiminde hem mesleki beceri kazanımı hem de dijitalleştirme aşamalarında halkın aktif katılımının sağlanması kültürel, sosyal, ekonomik ve teknolojik kalkınmayı beraberinde getirecektir.	34	85	5	12,5	1	2,5	40	100

Tablo 10'da katılımcıların SOKÜM'ün dijitalleştirme süreçlerinde teknolojik imkânlardan yararlanılabileceğini (%87,5), dijitalleştirilen unsurların koruma süreçlerinin bir dizi iş ve işlemleri gerçekleştirilmesi (%92,5) ve koruma aşamasının da sürdürülebilirliğinin sağlanması (%95) gerekliliğini belirtmişlerdir. Son olarak katılımcılar SOKÜM'ün yönetim süreçlerinde halkın aktif katılımının toplumsal kalkınmayı sağlayacağını (%85) belirttikleri Tablo 10'da görülmektedir. SOKÜM'ün yönetimi süreçlerinin disiplinlerarası ve kurumlararası çalışmalarla mümkün olabileceği belirtilebilir. Halkın aktif katılımının sağlandığı etkin yönetim süreçlerinin mesleki, teknik ve sanatsal bilgi ve becerilerinin kazandırılmasına olanak sağlayabileceği ifade edilebilir.

Tartışma

Bu çalışmada Türkiye'de toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetimi araştırılmıştır. Bu kapsamda ilk araştırma sorusuyla (AS1) Türkiye'de toplumsal kalkınmada SOKÜM'ün yönetiminde yer alan yasal düzenlemeler belirlenmiştir. İlgili yasal düzenlemelerin; SOKÜM'ün korunması, yaşatılması ve geliştirilmesini destekler nitelikte olduğu belirlenmiştir. Yasal düzenlemelerin kültürün üretimi, istihdam olanakları sağlama, milli gelire katkı sunma gibi amaçlarıyla ikinci araştırma sorusunda (AS2) yer alan üretici kültür politikası niteliklerini

taşımakta olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ilgili yasal düzenlemelerin dağınık yapıda olduğu unutulmamalıdır.

Katılımcılardan elde edilen sonuçlar incelendiğinde üçüncü araştırma sorusunda (AS3) yer alan kültürel bellek kurumlarında yönetim faaliyetleri için beklentilerinin teknolojik altyapı, iş birliği sistemleri, eğitim programları gibi pek çok unsuru kapsadığı sonucuna erişilmiştir. Benzer gereksinimlerin literatürde de destekler nitelikte karşılık bulunduğu ifade edilebilir. Kültürel bellek kurumlarında yönetim süreçlerinde çeşitli projelerle sürdürülebilirliğinin sağlandığı ve ekonomik gelişimlere olanak sağladığı görülmektedir. SOKÜM uygulayıcılarının iş birliğiyle miras unsurlarının kültürel bellek kurumlarında uygulamaları eğitimiyle; istihdam olanaklarının sağlandığı, dijital erişime olanak sağlandığı ve tanıtımının yapıldığı sonuçlarına erişilmiştir (Zhao ve diğerleri, 2018; Paszkowska ve diğerleri, 2022, s. 2; Seifi ve Soltanabadi, 2020, s. 366).

Toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yetkililerin ve temsilcilerin bilgi ve farkındalık düzeylerinin araştırıldığı dördüncü araştırma sorusunda (AS4) dijital ortama aktarımıyla miras unsurlarının ulusal ve uluslar arası görünürlüğünün artacağı, mesleki ve teknik eğitimde aracı birer kurum olabilecekleri sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeye olanak sağlayabileceklerini belirttikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda elde edilen sonuçların literatürü destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde kültürel bellek kurumlarında teknoloji destekli uygulamalarla korunup erişime sunulabileceği, eğitim programları sonucu oluşturulan unsurların bellek kurumlarında sergilenebileceği, iş fırsatlarına olanak sağlanabileceği belirtilmektedir (Zhao ve diğerleri, 2018; Kargbo, 2005, s. 202; Celi ve Moore, 2015). SOKÜM’ün dijitalleştirilmesiyle; yerel tarihin tanıtılması, kültürel mirasın korunması, dijital arşivlerin yerel kültürün tanıtılması ve korunmasında etkili olduğu sonuçları da yine başka bir çalışmada yer almaktadır (Garcia-Mieres, Parra, Paz-Vázquez, Castaño ve Pedrosa, 2025, s. 1192). SOKÜM’ün dijital teknolojiler aracılığıyla eğitiminin verilmesiyle genç nesiller tarafından farkındalığının ve görünürlüğünün artacağı başka bir çalışmada benzer şekilde ifade edilmektedir (Wang, Wardi ve Ghazali, 2025, s. 339).

Yukarıda yer alan bulguların araştırma hipotezini destekler nitelikte olduğu belirtilebilir. “Türkiye’de toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde yasal düzenlemeler ve uygulamalar dağınık yapıdadır” hipotezi kanıtlanmıştır. Veri toplanan kurumların etkili yol haritasının belirlenmesi durumunda yönetim süreçlerinde etkin olacakları ifade edilebilir. Yasal düzenlemelerden ve katılımcılardan elde edilen sonuçların önceki çalışma bulgularını destekler nitelikte olduğu belirtilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Toplumsal kalkınmada SOKÜM koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yönetilmelidir. Toplumun; sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişimi sağlanırken aynı zamanda koruma faaliyetleri, erişim şekli ve sürdürülebilirliğini sağlama çalışmaları gerçekleştirilebilir. Araştırmamızda bu faaliyetlerde yasal dayanak olarak düşünülen ilgili düzenlemeler ilk aşamada incelenmiştir. Bu kapsamda ilgili yasal düzenlemelerin toplumsal kalkınmada SOKÜM’ün yönetiminde dağınık yapıda olduğu sonucuna erişilmiştir. Toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının yönetiminde doğrudan ya da dolaylı olarak

ilişkilendirilebilecek ilgili yasal düzenlemelerde kültür varlıklarının korunması gerekliliği üzerinde sıklıkla durulmaktadır. Koruma sürecinin; gelecek nesillere aktarım, dijitalleştirme çalışmaları, dokümantasyon merkezlerinin kurulması, eğitim olanaklarının sağlanması gibi ifadelerle gerçekleştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Koruma, araştırma ve eğitim süreçlerinde ilgili yasal düzenlemelerde, kurumlar tarafından desteklerin sağlanacağı belirtilmektedir. Kalkınma planlarının son raporlarında belgelendirmelerin artırılması gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Yine aynı planlarda teknoloji destekli çalışmalara öncelik verilmesi tavsiye edilmektedir. Dijital kültürün ekonomiye katkısı üzerinde sıklıkla durulmaktadır.

Karar verici yetkililerin SOKÜM'ün yönetiminin sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmeye olanak sağlayan çalışmaları destekleyecekleri elde edilen verilerden anlaşılmaktadır. Toplumsal kalkınmada SOKÜM unsurlarının kültürel bellek kurumlarında koruma, erişim ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda etkin yönetimiyle toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişimi sağlanmış olacaktır. Toplumun ve bireyin gelişmesinde aracı kurumlar olan kültürel bellek kurumlarında SOKÜM'ün etkin yönetimiyle hem teknoloji destekli koruma faaliyetleri gerçekleşirken hem de yurt içi ve yurt dışında görünürlüğünün artması sağlanmış olacaktır. Teknoloji destekli uygulamaların, yaratıcılık temelli uygulamalarla bütünleşmesiyle ekonomik gelişmenin sağlanabileceği belirtilebilir. Toplumsal katılım ilkesiyle yönetim faaliyetlerinin gerçekleşmesi durumunda sosyal ve kültürel gelişmenin sağlanabileceği ifade edilebilir. Konuyla ilgili ulusal literatürde teorik çalışmaların artması ve proje destekli uygulamaların desteklenmesiyle konuyla ilgili farkındalığın artacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda benzer konuda araştırma yapmak isteyenlerin yol gösterici rehber hazırlayabilecekleri ya da disiplinlerarası uygulama süreçlerini saptayabilecekleri önerilmektedir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Teşekkür

Araştırmaya katılım sağlayan kurum yetkilileri ve SOKÜM temsilcilerine teşekkür ederiz.

Etik Kurul İzni

Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulu Kurulundan (21.05.2024 tarih ve 2024/10 numaralı toplantıda) etik onay ve yazılı izin alınmıştır.

Yazarlık Katkısı

Esmâ Şener: Fikir / Kavram, Kavramsal Arka Plan, Metodoloji, Veri Toplama, Veri Analizi, Veri Görselleştirme, Yazım, Değerlendirme ve İnceleme

H. İnci Önal: Fikir / Kavram, Kavramsal Arka Plan, Metodoloji, Yazım, Değerlendirme ve İnceleme

Kaynakça

- Abu, R., Grace, M. ve Carroll, M. (2011). The role of the rural public library in community development and empowerment. *The International Journal of the Book*, 8 (2), 63-74.
- Alpan, A. (2021). Yaratıcı endüstrilerin kentsel politikalardaki yeri. *International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(47), 2401-2420.
- Altheide, D.L. (1996). Process of qualitative document analysis in qualitative media analysis. *Sage Press*.
- Araştırma ve Eğitim (2023). <https://aregem.ktb.gov.tr/>
- Baki Nalcıoğlu, Z. S. (2018). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ve müze: yaklaşımlar, uygulama örnekleri, risk alanları. *Milli Folklor*, 120, 131-139.
- Bandarin, F., Hosagrahar, J. ve Albernaz, F. S. (2011). Why development needs culture. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 1(1), 15-25.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu Yönetmeliği. (2004). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 25497, 19 Haziran 2004.
- Bonn, M., Kendall, L. ve Mc Donough, J. (2017). Libraries and archives and the preservation of intangible cultural heritage: Defining a research agenda. *CORE*, 1-61.
- Celi, E. M. ve Moore, R. E. (2015). Safeguarding intangible cultural heritage through youth employment and public/private partnerships. *2015 Digital Heritage* içinde (s. 475-476). <https://doi.org/10.1109/DigitalHeritage.2015.7419555>
- Cerisola, S. (2019). A new perspective on the cultural heritage–developmentnexus: the role of creativity. *Journal of Cultural Economics*, 43, 21-56.
- Çakmak T. ve Özel N. (2016). Somut olmayan kültürel mirasın dijitalleştirilmesi ve erişilebilirliğinin sağlanması. Süer Eker ve Ülkü Çelik Şavk (Editör). *Tehlikedeki Türk Dilleri IV: Disiplinlerarası Çalışmalar* içinde (s.745-753). International Turkic Academy.
- Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu. (2012). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 28219, 29 Şubat 2012.
- Demir, İ. (1983). Teknolojik gelişme ve Türkiye’nin teknolojik meseleleri. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. (2019). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 30922, 18 Ekim 2019.
- Durmaz, M. K. (2021). Sosyal kalkınma ve vakıf. *İLSAM Akademi Dergisi*, 1(2), 253-261.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. (1951). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 7981, 13 Aralık 1951.
- Garcia-Mieres, H., Parra, L., Paz-Vázquez, L. M., Castaño, E. ve Pedrosa, I. (2025). Bridging generations: the power of digitization and social innovationin preserving rural cultural heritage. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 38(3), 1184-1197.
- Geray, C. (1968). Toplum kalkınmasının ekonomik ve sosyal yönleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (19), 155-166.
- Gülüm, E. (2022). Yaşayan kültürel miras: Sermayelendirme ve değerlendirme. *Erdem*, 83, 91-110.

- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği. (2012). *Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği*. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=15780&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>
- Hariri, A. (2021). Digitalization of intangible cultural heritage (ICH) archives as legal protection of intellectual property rights. *prope. Jurnal Ilmu Perpustakaan*, 9(2), 145-156.
- ICOM-International Council of Museums (2007). Resolutions Adopted by Icom's 22nd General Assembly. (Vienna, Austria, August 24, 2007). https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/ICOMs-Resolutions_2007_Eng.pdf
- IFLA-International Federation of Library Associations Indigenous Matters Section (2022). *Indigenous Matters Section*. <https://www.ifla.org/units/indigenous-matters/>
- İslamoğlu, A. H. ve Alniaçık, Ü. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. BETA Basım Yayım Dağıtım.
- Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği. (2008). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 27048, 8 Kasım 2008.
- Kalkınma Bakanlığı (2015). *Bilgi toplumu stratejisi eylem planı*. Kalkınma Bakanlığı.
- Kalkınma Planları (2023). <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/>
- Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzük. (1986). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 19253, 16 Ekim 1986.
- Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Eserlerden Faydalanma Esasları Hakkında Tüzükte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tüzük. (2006). Karar Sayısı: 2006/10082, 13 Şubat 2006.
- Kargbo, J. A. (2005). Managing indigenous knowledge: What role for public librarians in Sierra Leone?. *International Information and Library Review*, 3(3), 199–207.
- Kurumlar Vergisi Genel Tebliği. (2007). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı:26482, 3 Nisan 2007.
- Kurumlar Vergisi Kanunu. (2006). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 26205, 13 Haziran 2006.
- Kültür Bakanlığı (2009). *Kültürel miras ve müzecilik çalışma raporu*. <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezi Hizmetleri Yönetmeliği. (2009). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 27196, 10 Nisan 2009.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. (2003). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 25093, 16 Nisan 2003.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Yazma Eser Kütüphaneleri Çalışma, Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerden Yararlanma Yönetmeliği. (2003). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı:25074, 9 Nisan 2003.
- Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu.(2004). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı:25529, 21 Temmuz 2004.
- Kültürel Kalkınma (2023). <https://ka.gov.tr/sayfalar/kultur--37>
- Kütüphane Hizmet Esasları (2012). <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/4857,ek-kutuphane-hizmet-esaslari.pdf?1>
- Kütüphanelerde Yazma ve Eski Basma Eserlere İlişkin Çalışma Yönergesi. (2010). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı:63186, 30 Temmuz 2010.

- Mommaas, H. (2004). Cultural clusters and the post-industrial city: Towards the remapping of urban cultural policy. *Urban Studies*, 41(3), 507-532.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor*, 25(100), 5-13.
- Paszowska, M. S., Milosz, M., Powroznik, P. ve Lukasik, E. (2022). 3D technologies for intangible cultural heritage preservation – literature review for selected databases. *Heritage Science*, 10(3), 1-24.
- Petronela, T. (2015). The importance of the intangible cultural heritage in the economy. *Procedia Economics and Finance*, 39, 731-736.
- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Şendil, Ç. Ö. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250.
- Scott, R. (2011). The role of public libraries in community building. *Public Library Quarterly*, 30, 191-227.
- Seifi, L. ve Soltanabadi, M. (2020). Iranian public libraries’ capacities in preserving and disseminating intangible cultural heritage. *IFLA Journal*, 46(4), 359-368.
- Sınai Mülkiyet Kanunu. (2016). T.C. Resmi Gazete, Sayı: 29944, 10 Ocak 2017.
- SOKÜM Taşıyıcılarının Tespit ve Kayıt İşlemlerine İlişkin Yönerge. (2023). *T.C. Resmi Gazete*, 1 Temmuz 2023.
- Stewart, C. J. ve Cash, W. B. (2017). *Interviewing: Principles and Practices*. McGraw-Hill Education.
- Şaşmaz, M. Ü. ve Yayla, Y.E. (2018). Ekonomik kalkınmanın belirleyicilerinin değerlendirilmesi: Ekonomik faktörler. *International Journal of Public Finance*, 3(2), 249-268.
- Şener, E. ve Önal, H.İ. (2024). Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında somut olmayan kültürel mirasın yönetimi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(31), 817-832. <https://doi.org/10.38155/ksbd.1470021>
- Taş, Y. D. ve Erdinç, J. E. (2023). Kültürel mirasın korunmasını yaratıcılık arabuluculuğunda yeniden düşünmek. *Yapı Mimarlık Tasarım Kültür Sanat Dergisi*. <https://yapidergisi.com/kulturel-mirasin-korunmasini-yaraticilik-arabulucugunda-yeniden-dusunmek/>
- Turizm Bakanlığı Turizm Müdürlüklerinin Görev-Yetki-Sorumluluk ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik. (1989). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 20205, 24 Haziran 1989.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
- UNESCO. (2015). *Recommendation concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections, their Diversity and their Role in Society*. <http://umac.icom.museum/wp-content/uploads/2018/08/246331m.pdf>
- UNESCO. (2003). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*. <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>
- UNESCO (2023). *What is Intangible Cultural Heritage*. <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003>

- Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği. (2007). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 26426, 6 Şubat 2007.
- Vietnam Periyodik Rapor (2023). *Periodic reporting on the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. [https://ich.unesco.org/en-state/viet-nam-VN?info=periodic-reporting](https://ich.unesco.org/en/state/viet-nam-VN?info=periodic-reporting)
- Wang, S., Wardi, R. H. ve Ghazali, R. (2025). Influencing factors on undergraduate engagement with Chinese visual arts in the intangible cultural heritage: A structural equation model approach. *Alexandria Engineering Journal*, 123, 332-340.
- Wang, R. ve Suwanthada, P. (2025). Dushan Jade in Nanyang, China: Literacy education and local wisdom from the perspective of intangible cultural heritage protection. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 13(1), 129-137.
- Yan, H. Ve Lv, J. (2022). Analysis and optimization of internal factors of cultural industry management based on structural equation model. *Hindawi Wireless Communications and Mobile Computing*, 1-14.
- Yulfo, A. F. (2022). Transforming museum education through intangible cultural heritage. *Journal of Museum Education*, 47(3), 319-330.
- Yunus Emre Vakfı Kanunu. (2007). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 26526, 5 Mayıs 2007.
- Zhao G, Zan H, Di B, Zhu W, ve Yu Y. (2018). Research on virtual reconstruction technology of Tujia Brocade hand crafts. *3D Res*, 9(4), 1-14.